

Lauri Keskinen

Dekadenssia ja tieteellistä valmennusta. Brittien ja jenkkien sanasotaa Tukholmassa (ref.)

Virallisesti olympialaisissa eivät kilpaile maat, vaan urheilijat yksilöinä. Silti maakohtaisia mitalitaulukoita laaditaan, ja niin median käsittelyssä kuin ihmisten mielissä olympialaiset muuttuvat valtioiden väliseksi kisaksi paremmuudesta. Kisamenestys on ikään kuin suorassa suhteessa valtion arvoihin, yleiseen kyvykkyyteen ja elinvoimaan. Kiina on tästä hyvä esimerkki; menestys urheilussa on tavallaan perusteltavissa, kun kyseessä on vahvasta talouskasvusta nauttiva, modernisoituva väkirikas valtio. Sata vuotta sitten, Brittein saarilta katsottuna, Yhdysvallat nähtiin samassa valossa, uuden ja vanhan mantereen välisenä kilpailuasetelmana.

Vaikka Iso-Britannia oli teollisuuden kehto ja yksi maailmankaupan solmukohdista, jonka lisäksi sillä oli hallinnassaan laajoja maa-alueita eri puolilta maailmaa, oli Yhdysvallat valtavine luonnonvaroineen menossa taloudellisesti ohi 1800-luvun lopulla. Sotilaallisessa mielessä kilpailutilanne heräsi vuonna 1890, kun Yhdysvaltain laivastoa päätettiin

kongressin toimesta ja imperialismiin hengessä modernisoida maan valta-alueen laajentamiseksi. Venezuelan kriisi 1900-luvun alussa puolestaan kärjisti tilannetta siinä määrin, että ilmisodan pelättiin syttyvän Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian välille.¹ Sotaa ei syttynyt, mutta suhteet olivat ilmiselvästi tulehtuneet vielä Lontoon olympialaisissa 1908; amerikkalaismedia nimittäin piti kisojen brittiläisiä toimitsijoita puolueellisina ja epärehellisinä, kun taas Iso-Britanniassa amerikkalaisurheilijat nähtiin juonittelevina ammattilaisuurheilijoina, jotka elivät opin ”voitto, tasapeli tai kahnaus” (win, tie or wrangle) mukaan.² Ensimmäinen kiista syntyi jo avajaisten aikana, kun Yhdysvaltojen lippu puuttui stadionilta – brittien mukaan kyseessä oli inhimillinen erehdys. Maratonjuoksukin aiheutti närää: brittiläiset toimitsijat auttoivat stadionille lyhyistyneen italialaisen Dorando Pietrin maaliviivan yli voittoon jättäen amerikkalaisen Johnny Hayesin toiseksi. Jälkikäteen Pietrin suoritus tosin hylättiin ja Hayes nostettiin voittajaksi. Urheilun saralla alkaneet kiistat olivat eskaloitua poliittisiksi, kun brittiläinen journalisti ja Lontoon virallisen olympiakirjan kirjoittaja Theodore Andrea Cook väitteli kirjeitse kisojen tapahtumista itsensä Yhdysvaltain presidentin, Theodore Rooseveltin kanssa. Kiihkeän mielipiteidenvaihdon jälkeen Roosevelt omaksui sovittelevan roolin saaden kiistan siltä osin päättymään.³

Ensimmäisinä moderneina olympialaisina pidetyt kisat päättyivät Iso-Britannian voittoon ja Yhdysvaltojen kakkossijaan. Yleisurheilussa, jossa kansakuntien urheilullista voimaa tosissaan mitattiin, Yhdysvallat vei 34 mitalillaan selkeän voiton. Britit joutuivat, kuten vuoden 1906 väliolympialaistenkin jälkeen, toteamaan erikoistumisen olevan avain voittoihin; huonosti organisoitu valmennus ja tehoton urheilijoiden valintajärjestelmä nähtiin syinä brittien kirvelevään tappioon nousukasmaisina pidetyille amerikkalaisille.⁴ Amerikkalaismedia puolestaan näki brittien tappiossa merkkejä kuningaskunnan rappioutilasta ja entisen maailmanvallan taantumuksellisuudesta. Kisojen jälkipyykkiä pestäessä britit joutuivat esittämään itselleen vaikean kysymyksen: Voiko kilpaurheilumenestystä tosiaan käyttää kokonaisen kansakunnan kilpailukyvyyn mittarina, ja jos näin on, pitäisikö Iso-Britannian lainkaan lähteä leikkiin mukaan? Urheilun gentlemanniperinteisiin vedoten vastaus olisi ollut kielteinen, sillä urheilua pidettiin ennen kaikkea jalona kilpana. Voitto ei ollut tärkeintä, vaikka todellisuudessa valtaosa mediasta näki

asian toisin. Sama kysymys tuli aiheuttamaan päänvaivaa vielä Tukholman olympialaistenkin aikana.

Tässä artikkelissa käsittelen britti- ja amerikkalaisurheilijoiden kohtaamisiin liittyviä teemoja, jotka nostettiin esille amerikkalaisissa lehdisissä *The New York Times* ja *The Washington Post* sekä sekalaisissa brittilehdissä pääasiassa vuoden 1912 aikana.

Sanan säilän heiluttelua

Brittiurheilijoiden valmistautuminen Tukholman kisoihin herätti amerikkalaislehti *The Washington Postin* mielenkiinnon tammikuussa 1912. Lehti päätyi lainaamaan brittivalmentaja Walter C. Georgea, jonka mukaan 40:stä kisoihin osallistuvasta maasta kolmekymmentyhdeksän käytti parhaillaan aikaansa ja rahaansa parhaiden urheilijoiden valitsemiseen ja valmennukseen – ainoa poikkeus oli Iso-Britannia. Artikkelellä totesi jo otsikossaan lakonisesti, että ”Englanti ei ole optimistinen”.⁵ Amerikkalaisten urheilijoiden mahdollisuuksia voittoon puolestaan pidettiin hyvinä, ja kuin korostaakseen voiton yleisinhimillistä merkitystä, *The New York Times* kirjoitti kesäkuun artikkelissaan ominaisuuksista, joita olympialaiset mittaavat. Lehden mukaan lajit koettelivat ”kaikkia miehisiä, urheilullisia hyveitä, kuten voimaa, nopeutta ja taitoa sekä henkistä ja fyysistä kontrollia.”⁶ Maskuliinisuutta voitiin hyvällä syyllä korostaa, sillä kaikki 30 yleisurheilulajia olivat varattu yksinomaan miehille. Kaiken kaikkiaan yli 2400 urheilijan joukossa oli vain viitisenkymmentä naisosallistujaa. Amerikkalaiset aloittivat yleisurheilun vahvasti. Kolme päivää yleisurheilukisojen alkamisen jälkeen *The Washington Post* katsoi voivansa kirjoittaa, että amerikkalaisurheilijoiden tulee varoa vain ”Pohjoismaiden karaistuneita kansoja, jotka vaikuttavat tuottavan vahvempia urheilijoita kuin eteläiset maat”. Brittiläisten ”buldoggimaista sitkeyttä” tuli myös pitää silmällä, mutta amerikkalaisurheilijoiden voittoa pidettiin lähestulkoon varmana.⁷

Yleisurheilussa ei ehditty kilpailla viikkoakaan, kun brittiläisten epätoivo alkoi näkyä lehtien palstoilla. Oxfordin yliopiston urheiluseuran entinen puheenjohtaja W. Beach Thomas, joka oli seuraamassa brittiurheilijoiden edesottamuksia Tukholmassa, joutui toteamaan: ”[...] jouk-

kueena Iso-Britannia ei edes yrittänyt voittaa voimistelutaitoisia skandi-naaveja tai atleettisia amerikkalaisia. [...] Emme pystyneet juoksemaan pitkiä saatikka lyhyitä matkoja. Emme pystyneet hyppäämään pituutta emmekä korkeutta. [...] Jossain lajeissa emme edes näyttäneet yrittävän”. Thomasin tapaamat amerikkalaisikannattajat olivat ihmetelleet ääneen brittijoukkueen huonoa henkeä. Tukholman tuloksia, Thomasin mukaan, pidetään kaikkialla maailmassa merkkinä siitä, että Englanti on dekadentti. Itseruuskinta jatkui Thomasin todetessa, että britit olivat suorituksillaan tarjonneet julkisen mainoksen brittiläisestä rappiotilasta. Amerikkalaiset urheilijat saivat Thomasin arvostuksen, mutta puoliakaan näiden urheiluhengestä ei pitänyt brittiurheilijoiden omaksua. Thomas oli nimittäin kuullut amerikkalaisten keskustelevan taktiikasta, joka ei niinkään keskittynyt oman voiton varmistamiseen kuin muiden voiton estämiseen.⁸

Thomas toi artikkelissaan esille Tukholman kisojen kaksi merkityksellistä, brittien ja amerikkalaisten kilvoittelusta esille nousutta teemaa: (1) amerikkalaisten urheiluhenki, joka sisälsi voimakkaan voitontahdon, määrätietoisuuden harjoittelun ja kaikenkattavan hyöty-ajattelun, sekä (2) brittien rappio kansakuntana muiden maiden silmissä. Näistä näkökulmista tultiin kirjoittamaan kymmeniä, ellei satoja artikkeleita vuoden 1912 aikana, ja näkökulmat muokkasivat myös brittien suhtautumista olympialaisiin yleensä ja etenkin seuraaviin, Berliiniin vuodeksi 1916 suunniteltuihin kisoihin.

Yleisurheiluosuuden päätyttyä, kun amerikkalaiset ennakoarvoien mukaisesti olivat vieneet voiton 42 mitalillaan verrattuna brittien kahdeksaan, britit löysivät aihetta iloon Etelä-Afrikkaan menneestä maratonin kaksoisvoitosta. Sillä onhan Etelä-Afrikka osa brittiläistä imperiumia, *The Evening Standard* -lehdessä järkeiltiin. Jos kaikki Iso-Britannian alusmaat, pääkirjoituksessa jatkettiin, olisivat osallistuneet kisoihin saman lipun alla, olisi tulos voinut olla hyvin toisenlainen, sillä ”Tyyntenmeren saarikansoista olisi saattanut löytyä kaikki eurooppalaiset voittava uimari tai Intiasta maratonvoittaja”. Artikkelin päätyttyäkin, muun muassa Sir Arthur Conan Doyleen ehdotuksesta, suosittelemaan alusmaiden esiintymistä Iso-Britannian lipun alla seuraavissa olympialaisissa. Tämän uskottiin varmistavan imperiumin voiton. Moittivan sävyn pääkirjoitus omaksui kertoessaan Yhdysvaltojen joukkueesta, jossa on

lukuisten eri rotujen edustajia, muun muassa ”intiaanijuoksija ja havaijlainen heimopääällikkö, joka on elänyt koko ikänsä rannan tuntumassa”.⁹ Väkirikkaus ja erilaiset rodut, joilla uskottiin olevan sopivia ominaisuuksia tiettyihin lajeihin, eivät jääneet ainoiksi perusteluiksi amerikkalaisten ylivoimaiselle voitolle. *The London Timesin* mukaan amerikkalaisurheilijoiden vertaaminen brittiurheilijoihin kurinalaisuuden saralla oli kuin vertaisi aikuisia ja pikkulapsia. Amerikkalaiset, jotka asuivat kisojen ajan *Finland*-laivallaan, joutuivat kisoista pudottamisen uhalla noudattamaan tiukkaa nukkumaanmenoaikataulua. Amerikkalaiskannattajia puolestaan oli ohjeistettu kannattamaan vain omia tai ruotsalaisia – siis kisaisäntien – urheilijoita. Hannes Kolehmaisena kannustaminen, tosin maltillinen sellainen, oli poikkeus. Suomalaisurheilijan liian äänekkään kannustamisen pelättiin aiheuttavan mielipahaa venäläisissä. Suurinta kurinalaisuutta ja tahdonvoimaa amerikkalaiset huokuivat varsinaisissa kisasuorituksissa, jotka pääosin sujuivat sääntöjen mukaisesti – muutama poikkeus oli brittilehden mukaan laskettava ylitsevuotavan innon piikkiin.¹⁰

Maiden urheilukulttuureita ja -perinteitä vertaavien analyysien aika koitti yleisurheiluosuuden päätyttyä. *London Timesin* pääkirjoituksen mukaan brittiurheilijat olivat pärjänneet kisoissa sen verran hyvin, että väitteet nuorison fyysisestä rappeutuneisuudesta voitiin haudata perättöminä. Toimittajan mielestä kokonaisen kansakunnan tilasta ei voida vetää johtopäätöksiä yksittäisten urheilusuuritusten perusteella, vaan koulu- nuorisoa tarkkailemalla. Kenenkään mielestä, kirjoitus jatkoi, amerikkalaistyyllisen erikoistumisen ja ammattimaistumisen ei tule levitä brittiläisen nuorison pariin. Kirjoitus onnistui muotoilemaan suurimman brittiläistä ja amerikkalaista urheilua erottavan tekijän näin: ”Valtiolle on itsestäänselvästi parempi, että sen nuoriso oppii pikemminkin pelaamaan peliä [play the game] kuin voittamaan hinnalla millä hyvänsä.”¹¹ Luonnollisesti amerikkalaiset kokivat asian toisin: ”The moral of the games” -otsikolla kirjoitetun artikkelin mukaan amerikkalaiset voittivat, koska he halusivat voittoa ”vimmatusti”. Artikkelinäki voitonhalun yleisesti amerikkalaisia määrittävänä piirteenä, sillä samoin he suhtautuivat myös liike-elämään, politiikkaan ja ”ylipäättään kaikkeen”. Se ei ehkä ole paras tapa kilpailla, artikkeli jatkoi, mutta voitto tapaa mennä sille, joka sitä perusteellisimmin tavoittelee. Kuten muissa amerikkalais-

ten kirjoittamissa artikkeleissa, toimittaja näki brittien häviössä merkkejä myös muun yhteiskunnallisen toiminnan alennustilasta. Englanti oli toimittajan mielestä kuin liikemies, joka on saanut liikaa, jopa enemmän kuin koskaan uskoi saavansa, ja nyt sillä on halu vetäytyä kisasta. Englantia kuvailtiin myös väsyneeksi, ja sen sanottiin pikemminkin pitävän kiinni vanhoista saavutuksistaan kuin hankkivan uusia, kuten sen pahimmat kilpailijat tekivät.¹² Yhdysvaltojen joukkueenjohtaja James E. Sullivan puolestaan niputti kaikki vanhan mantereen maat yhteen todessaan niiltä puuttuvan kilpailunhalua, joka Sullivanin iloksi yhdistyi saumattomasti amerikkalaisten urheiluharjoituksiin.¹³

Kumpikin osapuoli halusi sanoa kiistassa viimeisen sanan, joten väittely jatkui pitkälle syyskuuhun. Brittien osalta kokoava artikkeli tuli kirjoitettua jo heinäkuun lopussa. *The Times* -lehden Tukholman kirjeenvaihtaja pyrki monisanaisesti puolustelemaan brittien urheiluperinteitä, mutta onnistui lopulta vain vahvistamaan muissa maissa esilletuotuja näkemyksiä brittiläisten ylimielisestä suhtautumisesta harjoitteluun, vähättelevästä asenteesta olympialaisiin ja omien urheiluperinteiden kottamisesta muiden maiden vastaavien yläpuolelle. Ensinnäkin olympialaisten ideaali erosi brittien ideaalista. Tällä tarkoitettiin sitä, että Iso-Britanniassa yleisurheilun arvostus oli vähäistä ja klassisten pelien, kuten jalkapallo, kriketti ja tennis, oli korkealla. Jos vain muut maat tietäisivät, ettei Tukholman kisojen tulokset näyttäneet brittiläisen urheilun todellista voimaa, olisi tilanne kirjoittajan mielestä aivan toinen. Artikkelin mukaan ongelma piili siinä, ettei muilla mailla ollut brittiläisten urheilukilpailuiden kunniakasta perinnettä. Jos olisi ollut, olisivat nämä Iso-Britannian tavoin ymmärtäneet olympialaisten roolin toisarvoisena kisana, joka ei edusta parasta mitä amatööriurheilulla on tarjottavanaan. Artikkelin toinen suuri teema oli harjoituksen puute, joka johtui maan tehottomasta olympiakomiteasta. Komitea ei ollut huolehtinut urheilijoiden valmistautumisesta, joten nämä joutuivat epäreiluun tilanteeseen vastustajien ollessa viimeisen päälle valmennettuja, taistelutahtoa puhkuvia ja taktiikat hallitsevia. Kirjoittajan mielestä harjoittelun puute saattoi myös johtua brittiläiseen kansanluonteeseen sisältyvästä haluttomuudesta joutua kurinpidon alaiseksi. Se into, jolla ruotsalaiset ja amerikkalaiset harjoitteluun suhtautuvat, ei ole yhteensopiva meidän ”neroutemme” kanssa, totesi kirjoittaja, ja lisäsi vielä, että sata parasta

jalkapalloilijaa ja kriketinpelaajaa ovat imperiumille parempi kuin sata voimistelijaa.¹⁴

Mistä kilpaurheilussa oli kyse?

Kiistassa, jossa sanoja ei säästely eikä mielipiteitä pantattu, oli lopulta kyse kahdesta suuresta teemasta: amerikkalaisten kaikenkattavasta voitonhalusta ja brittien rappiosta kansakuntana. Matthew Llewellyn on kuvannut näitä Lontoon olympialaisten osalta, kun vastakkainasettelu oli jo näkyvässä, mutta ei vielä kehittynyt täyteen mittaansa.¹⁵ Llewellynin tarkastelu on kattava, mutta se ei ota teemojen historiallisia juuria huomioon siinä määrin kuin olisi aiheellista. Teemojen avulla on mahdollista tarkentaa kuvaa brittiläisen urheiluperinteen ominaisuuksista sekä siitä, miten poikkeuksellinen amerikkalaisten suhtautuminen urheiluun oli modernien olympialaisten alusta lähtien.

Aikalaisnäkömyksen amerikkalaisten urheilijoiden yliveritaisuuteen ja kilpailuhengen syntyyn tarjosi Yalen ja Columbian yliopistoissa 1800-luvun lopusta lähtien valmentajana työskennellyt George Foster Sanford. Hänen sanojaan lainanneen artikkelin mukaan kaikki alkoi 1800-luvun puolivälissä, kun Yhdysvalloissa tajuttiin tulevien sukupolvien tarvitsevan ylempää koulutusta pärjätäkseen. Siksi perustettiin colleget ja yliopistot, jotka puolestaan synnyttivät tarpeen valmistavilla oppilaitoksille, joissa kilpailu urheilun alalla äityi kovaksi. Koululaisia valmensivat ”menneitten brittikuulusuuksien” sijaan amerikkalaiset valmentajat, joilla oli yhdeksässä tapauksessa kymmenestä yliopistokoulutus. Harjoittelumetodeissakin tehtiin ero Iso-Britanniaan; siinä missä britit käyttivät edelleen vanhoja metodeja, amerikkalaiset säilyttivät perinteikkäitä harjoitusmetodeja vain niin pitkään kuin niistä oli hyötyä. Sanfordin sanoin: ”America only retains a custom so long as it is the best.” Koululaisia valmennettiin Sanfordin mukaan ”tieteellisesti” siitä hetkestä lähtien, kun he osoittivat kiinnostusta urheiluun. Tästä johtuen olympiaurheilijoita ei tarvinnut valmentaa kootusti, sillä karsintoihin tullessaan he olivat jo ”valmiita”. Näin Sanford selitti kätevästi sen, miksei amerikkalaisia urheilijoita voitu pitää ammattimaisesti valmennettuina. Artikkelin päättyi väitteeseen, että brittien harjoittelussa ja kilpailemistavoissa on

yksi perustavanlaatuinen ongelma, joka estää heitä kohoamasta amerikkalaisten tasolle: he eivät koskaan tee asioita tosissaan, vaan vetoavat sananparteen ”sport for sport’s sake”.¹⁶

Sanfordin ”paljastukset” amerikkalaisten harjoittelumetodeista ja voitonhalun juurista vastasivat hyvin brittimedian näkemyksiä. Britit nimittäin syyttivät amerikkalaisia huijaamisen, epäurheilijamaisen käytöksen, liiallisen kannustamisen ja yksipuolisen voitontavoittelun lisäksi siitä, että nämä olivat valmistautuneet kisoihin tieteellisesti ja ainoastaan voitto mielessään. Merkkilepantavaa näissä kilpailevissa näkemyksissä oli niitä yhdistävä tekijä. Briteille urheiluun nimittäin sisältyi virallisten sääntöjen lisäksi yhtä tärkeässä roolissa ns. fair play -säännöt, jotka olivat perua vanhasta gentlemannien urheilutraditiosta. Kyseessä olivat siis sääntöjen sisällä olevat perinteikkäät ja kaikki urheilulajit kattavat toiset säännöt. Skottilainen golfinpelaaja ja kaksi Yhdysvaltain amatöörimestaruutta voittanut Henry Whigham kutsui kaksinkertaisia sääntöjä ”urheilun hengeksi” (spirit of sport) vuonna 1909 kirjoittamassaan artikkelissa.¹⁷

Lontoon olympialaisten aikana britit saivat tarpeekseen amerikkalaisten urheilijoiden ”moukkamaisesta” käytöksestä. Eräskin lehti katsoi, että amerikkalaisten osallistuminen Iso-Britanniassa järjestettyihin kisoihin tulee jatkossa estää, koska ”ne ovat tarkoitettu vain herrasmiehille”.¹⁸ Allen Guttmannin ja Johan Huizingaa lainaten urheilu, kuten pelit yleensä, luo säännöillään oman todellisuutensa, jonka puitteissa pelaaminen tapahtuu.¹⁹ Brittien tapauksessa todellisuuksia tosin oli kaksi, virallisten ja epävirallisten sääntöjen luomat todellisuudet. Amerikkalaisilla taas ei urheilun virallisten sääntöjen lisäksi ollut muita sääntöjä – siksi voittoa saatettiin tavoitella kaikin keinoin ja häpeilemättä. Eräässä edellä lainatussa artikkelissa häpeilemättömän voitontavoittelun katsottiin, amerikkalaisten omasta näkökulmasta, kuvaavan heidän toimintaansa urheilun lisäksi myös politiikassa ja liike-elämässä.²⁰ Kansanluonteen osaksi kohotetun piirteen taas nähtiin nostavan uuden manteeen vanhan yläpuolelle tavalla, joka povasi amerikkalaisen kulttuurin ylivaltaa myös tulevaisuudessa.

Sanasodassa esille tulleet brittiläisen urheilufilosofian perinteet syntyivät alun perin renessanssimiesten monipuolisuuden ihannoinnista ja myöhemmin keski- ja yläluokan gentlemanniperinteistä. Myös eliitin

yksityiskoulut (public schools) olivat omiaan levittämään yhtäältä herrasmiesurheilua ja toisaalta sanomaa valkoihoisen brittimiehen ylivoimaisuudesta. Paroni Pierre de Coubertinin mukaan oli juuri yksityiskoulujen ansiota, että Iso-Britanniasta kasvoi 1800-luvulla supervaltia. Coubertin uskoi myös urheilun kansakuntaa vahvistavaan vaikutukseen eli siihen, että urheilulla voitiin ”ylläpitää rauhaa tai valmistautua sotaan”. Sodassa voittoisa valtio oli usein myös urheilullinen valtio, Coubertin toteasi.²¹ Coubertinin toteamus oli helposti käännettävissä amerikkalaisten esilletuomaan muotoon: valtion urheilullisuus, tarkoittaen käytännössä menestystä kansainvälisessä kilpaurheilussa, kertoi koko kansakunnan luonteesta ja menestyksestä esimerkiksi kaupankäynnin ja politiikan aloilla. Sinänsä ajatus ei ollut ajalleen vieras, sillä samoin ajattelevia, sosiaalidarvinismin opit omaksuneita henkilöitä löytyi muassa Saksasta ja Suomesta.

Erään brittitoimittajan mukaan skandinaavit olivat ryhdikkäitä ja isokokoisia, amerikkalaiset heitä hieman pienempiä ja symmetrisiä, brittiläiset kaikkein pienikokoisimpia. Yleistyksille tarjosi aiheetta kuva kiekonheiton mitalisteista: Armas Taipale (kultaa), James Duncan (pronssia) ja Richard Byrd (hopeaa). Suomalainen on lähes päätä pidempi amerikkalaisia kilpakumppaneitaan. (Suomen Urheilumuseo)

Saksalainen termi kansanruumis (Volkskörper) liittyy olennaisesti pohdintoihin kansakuntien fyysisyydestä ja toimintakyvystä sekä niistä keinoista, joilla suorituskykyä oli mahdollista parantaa. Boaz Neumannin mukaan termi ei ole abstraktio, kuten aiemmat tutkimukset ovat asiaa tulkinneet, vaan se tulisi nähdä konkreettisesti kansalaisista koostuvana ruumiina. Tällöin esimerkiksi Itävalta oli Saksan ruumiin ”käsi”, ja toisaalta juutalaiset rotuna olivat ruumista vaivaava tauti.²² Esimerkiksi voimistelulla ja kurilla voitiin yksilöiden välityksellä muokata kokonaista kansakuntaa. Ivar Wilskman Suomessa oli samoilla jäljillä; hänen mukaansa kilpaurheilulla voitiin kehittää suomalaista kansanrotua.²³ Kotimaisen työväenurheilunkin piirissä uskottiin, että yksittäisen työläisen kehittäminen niin henkisesti kuin fyysisesti kohotti koko sosialistisen liikkeen toimintakykyä.²⁴ Amerikkalaisetkaan eivät kiistäneet brittien urheilijamateriaalin korkeaa laatua, itse asiassa he kehuivat sitä vuolaasti; he yksinkertaisesti kokivat yhtäältä kansanluonteen ja toisaalta vanhentuneiden harjoitusmetodien tekevän menestymisestä mahdotonta.²⁵ Kyse oli siis pikemminkin materiaalin muokkauksesta kuin sen geneettisistä ominaisuuksista. Esimerkiksi eräässä artikkelissa Ruotsin katsottiin saavuttaneen kokonaiskilpailujen toisen sijan, koska ”maa uutterasti muokkasi kansalaistensa kaikkia fyysisiä ominaisuuksia, ja tämän prosessin aikana maan voima ja toimintakyky kasvoivat huomattavasti”.²⁶ Geneetisiin ominaisuuksiinkin viitattiin toisinaan. Brittiläinen toimittaja, joka ennen yleisurheiluosuuden alkua teki ennakoarvion osallistuvien maiden urheilijoista, totesi fyysisistä ominaisuuksista näin: Amerikkalaiset ovat brittejä suurempia ja symmetrisempiä, kun taas skandinaavit, jotka ovat kuin yhtä heimoa, ovat ryhdikkäitä ja isokokoisia.²⁷

Ajalle ominainen rotuominaisuuksien korostaminen ei osoittautunut käyttökelpoiseksi tehtäessä vertailuja valkoihoisten eurooppalaisten ja amerikkalaisten urheilijoiden välillä. Vaikka valkoihoisten urheilijoiden välillä saatettiin tehdä koko- ja symmetriavertailuja, ulkoisten ominaisuuksien ei koskaan katsottu vaikuttavan henkilön henkisiin kykyihin. Toisin kävi esimerkiksi intiaani- ja irlantilaistaustaiselle viisi- ja kymmenottelun kultamitalistille, Jim Thorpelle, jota Ruotsin kuningas Kustaa V kutsui ”maailman parhaimmaksi urheilijaksi”. Tammikuussa 1913 amerikkalaislehdistö paljasti Thorpen pelanneen baseballia ammatillisesti, jonka johdosta hän menetti muun muassa olympiakultansa

– jotka tosin palautettiin hänelle postuumisti vuonna 1983. Thorpen ammattilaisuuden todenneen Amerikan amatööriurheiluliiton mukaan hänen rikkomustaan lievensi intiaanitausta. Thorpen sanottiin olevan ”rajoittuneen elämäkokemuksen ja koulutuksen omaava intiaani, jolla oli vajavaiset tiedot muiden kuin hänen oman kansansa tavoista”.²⁸ Valkoihoisten urheilijoiden kohdalla rotua ei nostettu esille mahdollisesti siksi, että näin ollen voitiin vertailu tehdä muiden vaikuttavien tekijöiden välillä. Yksi tekijöistä oli valtion kyky muokata kansalaisiaan, toisin sanoen koulutus. Tämä näkyi lukuisissa artikkeleissa, joissa korostettiin Yhdysvaltojen koululaitoksen merkitystä maan urheilijoiden valmennuksessa.²⁹ Tämä ei yllätä, sillä 1800-luvulla koulutus oli noussut maailmanlaajuisesti yhdeksi niistä tekijöistä, joiden katsottiin olennaisesti vaikuttavan kansakunnan kilpailukykyyn. Esimerkiksi Jean-Jacques Rousseau oli jo 1760-luvulla korostanut liikunnan merkitystä yksilön täysipainoisessa kasvatuksessa.³⁰ Amerikkalaisten ja brittien välinen sotasota paljastuu siis, ainakin yhden teeman osalta, kilpailuksi kattavamasta ja korkeatasoisemmasta koulutuksesta. Kilpaurheilussa ei nimitäin ollut kyse vain koulutuksen laadusta, vaan siitä, mikä maa onnistuu valitsemaan parhaimmat urheilijat miljoonien kansalaistensa joukosta. Urheilijoiden valitseminen vertautuu helposti sotilaiden valitsemiseen eli organisointikyvyllä oli myös selkeä militaristinen arvo. Juuri tämän organisointikyvyn katsottiin olennaisesti puuttuvan Iso-Britannialta, ja tästä johtuen maa epäonnistui voittoisan joukkueen lähettämisessä Tukholmaan.³¹

Lopuksi

Iso-Britannian häviönä kokema kolmas sija Tukholman olympialaisissa antoi aiheita huoleen. Saarivaltakunnan katsottiin tipahtaneen asemastaan maailmanlaajuisena supervaltana, ja muut kansat, eritoten amerikkalaiset, olivat nuorekkaalla elinvoimallaan menossa nopeasti ohi. Laivastoaan vauhdilla kasvattava Saksakin, jonka oli määrä järjestää vuoden 1916 olympialaiset, näytti valmiilta ottamaan osansa rapistuvasta britti-imperiumista. Huolta aiheutti etenkin se, että muut maat pitivät Iso-Britannian kolmatta sijaa samanlaisena lopun alun merkkinä, joita

oli nähty muinaisen Rooman valtakunnan rapistuessa. Imperiumin alusmaiden esiintyminen omien lippujensa alla puolestaan antoi ymmärtää, ettei yhtenäistä imperiumia ollut olemassakaan. Asiantilan johdosta sir Arthur Conan Doyle päätyi toteamaan, että ”meidän [brittien] on tehtävä kaikkemme, jotta saavutamme menestyksen ja osoitamme muille valtioille, että brittiläinen imperiumi on kaukana rappiotilasta ja on hyvin elinvoimainen”.³² ”Kaiken tekeminen” tarkoitti tässä yhteydessä amerikkalaisen tieteellisen harjoittelun omaksumista, mikä nostatti brittiyleisössä vastalauseita. Koko olympiainstituutiota vastustettiin, koska sen pelättiin muuttavan brittiläisen amatööriurheilukulttuurin periaatteita.³³

Olympialaisia ei myöskään otettu niin tosissaan, että niihin osallistumisen takia kannattaisi muuttaa kokonaisen kansakunnan tapaa määrittellä urheilu. Ihmetystä ja epäuskoa aiheutti myös muiden maiden tapa yhdistää urheilullinen voima kansakunnan elinvoimaan ja kansanluonteeseen. Muiden maiden näkökannan hyväksymisestä teki erityisen hankalaa se, että yhtäältä brittien olisi pitänyt ”urheilun keksijöinä” ja maailman mahtavimman valtion edustajina pärjätä kilpaurheilussa, ja toisaalta amerikkalaisten harjoitusmetodien, jotka kehittivät urheilijoita luonnollisista kohti luonnottomia lihaskimppuja, olisi pitänyt kuulua urheilun ei-toivottuihin ja olympialaisiin sopimattomiin piirteisiin. Amerikkalaisten tapa käyttää ”luonnonkansoja” kilpaurheilijoina näytti sekin vain epätoivoiselta keinolta – lähestulkoon huijaamiselta – saavuttaa voitto.

Brittien mukaan häviössä urheilu ei heijastanut heidän kansakuntaansa tai kansanluonnettaan, mutta voitossaan amerikkalaiset näyttivät brittien mielestä edustavan juuri niitä arvoja, joita heihin muissakin tapauksissa liitettiin: voitonhalu, häikäilemättömyys, ahneus. Osittain amerikkalainen lehdistö oli jopa valmiina hyväksymään nämä luonnehdinnat, sillä voitonhalua ja häikäilemättömyyttä pidettiin jopa kehuina. Ja vaikkei voitto olisikaan johtunut amerikkalaisten kansanluonteesta, johtui se eittämättä Yhdysvaltojen tavasta innostaa, kehittää ja kilpailuttaa kansalaisiaan, joihin voitonhalu valettiin jo kouluaikana. Tieteellinen valmennus puolestaan oli omiaan erottautumisessa briteistä, joiden harjoitusmetodeja pidettiin auttamattoman vanhentuneina ja ylipäätään merkkienä imperiumin taistelunhalun hiipumisesta. Amerikkalaisille urheilukentät olivat vain yksi areena, jossa osoittaa nuoren ja yksilönva-

pautta korostavan demokratian voima. Menestymisen arvo kuitenkin kasvoi, kun urheiluun liitettiin yhä uusia kansakunnan elinvoimaisuudesta kertovia merkityksiä.

Viitteet

- 1 Matthews, George: *The Controversial Olympic Games of 1908 As Viewed by the New York Times and the Times of London*. Journal of Sport History, Vol. 7 No. 2/1980, s. 40; Dobson, Alan: *Anglo American Relations in the Twentieth Century: Of friendship, conflict and the rise and decline of superpowers*. Routledge, New York 1995, 18–23; Llewellyn, Matthew: *The Battle of Shepherd's Bush*. The International Journal of the History of Sport, Vol. 28 No. 5/2011, 698–699.
- 2 Llewellyn 2011; Matthews 1980.
- 3 Llewellyn 2011, 699–700.
- 4 Llewellyn, Matthew: *A Nation Divided: Great Britain and the Pursuit of Olympic Excellence, 1912-1914*. Journal of Sport History, Vol. 35 No. 1/2008, 75–76.
- 5 The Washington Post, 7.1.1912.
- 6 The New York Times, 30.6.1912.
- 7 The Washington Post, 9.7.1912.
- 8 The New York Times, 12.7.1912.
- 9 The New York Times, 16.7.1912 lainaa The Evening Standard -lehteä.
- 10 The New York Times, 19.7.1912 lainaa The London Times -lehteä.
- 11 Ibid.
- 12 The New York Times, 15.7.1912.
- 13 The New York Times, 3.8.1912.
- 14 The Times, 29.7.1912.
- 15 Llewellyn 2011.
- 16 The New York Times, 22.9.1912.
- 17 Whigham, Henry: *American sport from an English point of view*. The Outlook, November 27, 1909, 738–744.
- 18 Llewellyn 2011, 693.
- 19 Guttmann, Allen: *From ritual to record: The nature of modern sports*. Columbia University Press, New York 2004, 13.
- 20 The New York Times, 15.7.1912.
- 21 Chatziefstathiou, Dikaia: *The changing nature of the ideology of olympism in the modern olympic era*. Loughborough University, Loughboroug 2005, 189.
- 22 Neumann, Boaz: *The Phenomenology of the German People's Body (Volksskörper) and the Extremation of the Jewish Body*. New German Critique Vol. 36 No. 1, 2009. Ks. myös

- Salimäki, Harri: *Isänmaan ja urheilu-uskon mies. Lauri Pihkala modernin urheiluaatteen esittäjä*. Bibliotheca historica 62. SKS, Helsinki 2000, 89.
- 23 Salimäki 2000, 108.
- 24 Keskinen, Lauri: *Seura tekee kaltaisekseen. Poliittinen sosialisatio varsinaissuomalaisissa työväenurheiluseuroissa vuosisadan vaihteesta 1920-luvun alkuun*. Turun yliopisto, Turku 2011.
- 25 The New York Times, 19.7.1912.
- 26 The New York Times, 6.9.1912.
- 27 The New York Times, 10.7.1912.
- 28 The Washington Post, 28.1.1913.
- 29 Ks. esim. The New York Times, 25.8.1912 ja The New York Times, 11.8.1912.
- 30 Rousseaus, Jean-Jacques: *Émile eli kasvatuksesta*. Porvoo, WSOY (1762)1933.
- 31 Ks. esim. The New York Times, 12.7.1912; 15.7.1912; 16.7.1912; 22.9.1912.
- 32 The New York Times, 21.7.1912.
- 33 Llewellyn 2008, 75.